

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 130, GOD. VI, BEOGRAD, UTORAK, 18. DECEMBAR 2012.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 15. januara 2013.

MIXER

Piše: Haris Imamović

VIKIPEDIJA SRPSKE KNJIŽEVNOSTI

Vasa Pavković, esejista u pokušaju

Knjigu *Stih i smisao* (Službeni glasnik, 2010) sačinjava 36 tekstova koje je njihov autor u uvodnoj napomeni žanrovski odredio kao eseje. G. Pavković u svojoj jednostraničnoj uvodnoj napomeni, četiri puta kaže kako su tekstovi u njegovoj knjizi eseji. Ako se ova napomena sagleda spram uobičajenih napomena esejističkim zbirkama, čak i onih koje su duže od jedne stranice, onda u njoj očividno strši ovo autorovo četverostruko samoodređenje. Razumno bi bilo povjerovati da, na primjer, g. Pavković to radi da bi se distancirao od lažne naučničke skromnosti koja zazire od izravnog samodefiniranja, a posebice od njegovog potenciranja. Nerazumno bi bilo povjerovati u to ako u istoj napomeni stoji i rečenica u kojoj se očituje jedan baš takav, tipski, naučnički sentiment: Nema sumnje, kaže g. Pavković, da će čitalac u ovoj knjizi naći ideje mnogih drugih autora. „Zablude i greške su moje, lične.“ Dakle, razlozi potenciranja esejističke prirode tekstova koji čine ovu knjigu nisu estetske prirode. To postaje jasno kada se završi s čitanjem prvog eseja u ovoj knjizi - *Snivanje snova*.

KOSILICA TRAVE NA MJESECU

„Snovi su dosadni: ovu tvrdnju Rolana Barta pročitao sam davno, kao mladić. Facinirala me je. Ona je moto jedne od najboljih pesama koje sam napisao i koja je upravo opis jednog mog fascinantnog sna. Dakle, intencija samog teksta moje pesme direktno prkosi tvrdnji samog semiotičara“, piše na 9. strani Pavkovićeve knjige. To su prve rečenice prvog Pavkovićevog eseja. G. Pavković piše dalje kako je nemoguće da su snovi dosadni, pitajući se zašto bi ovdašnji čitaoci čitali „Dnevnik“ Laze Kostića iz 1903. godine - taj dnevnik „koji nije ništa drugo do prozni niz prepričanih i povremeno komentarisanih snova“ - da su snovi uistinu dosadni. Suspektan je način na koji g. Pavković negira tvrdnju Rolanda Barta da su snovi dosadni, jer navodeći primjer **vlastite** fascinacije **svojim** jednim snom, teško će **dokazati** da snovi, objektivno - dakle, svi snovi ili većina njih - nisu dosadni. Jednako je tako g. Pavković neubjedljiv i kada kao dokaz navodi zanimanje koje čitaoci iskazuju prema zapisanim snovima Laze Kostića. Naime, suludo nenaučna je tvrdnja implicitna u rečenicama g. Pavkovića da: ako su zapisani snovi Laze Kostića zanimljivi čitaocima Laze Kostića, onda Bartova tvrdnja ne stoji, jer čitaocima Laze Kostića nisu zanimljivi snovi *kao snovi*, već snovi *Laze Kostića*, tj. njihova neobičnost proistekla iz njegove neobične prirode i stila. (To da ovi snovi pjesnika Ko-

stića nisu „samo prepričani“, potvrdit će u poenti svog teksta i g. Pavković pišući kako je *Dnevnik* književnost.)

Čitalac koji je odlučio zaboraviti ovu početnu misaonu naivnost g. Pavkovića i pratiti njegove ostale misli u ovom, prvom, eseju njegove knjige, naići će ipak na stanovite prepreke u praćenju misli g. Pavkovića. Ako je u prvom pasusu ovog eseja g. Pavković čak i naivno raspravljao, *mislio*, nastavak je još neplodotvorniji jer ne donosi ma kakva originalnija mišljenja ili makar pokušaj mišljenja; autor u svom „eseju“ o Kostiću samo prepričava to Kostićevo „samo prepričavanje“ snova i daje neke - pažljivim srednjoškolicima dakako poznate - biografske podatke o Kostiću i bibliografske - samo srednjoškolicima nepoznate - podatke o *Dnevniku*. Neka čitalac ispita stranice 9, 10, 11, 12 i 13 ove knjige.

G. Pavković, prepričavajući, tek katkad, kao da nehotice skrene pažnju na to da bi se Lazini snovi mogli i (književnokritički) komentarisati, analizirati: „U nekoliko snova iz 1905. godine verovatno je najinteresantnija simbolička pojava jednog gigantskog belog vola, koji sprečava Lazu u njegovom snovnom naumu, kao i scena u kojoj on kao beba sisa prst svoje mrtve drage“, prepisuje Pavković Kostića na 11. strani, a jedini njegov komentar je: „Ovi momenti se prosto nameću nekom psihoanalitičaru i upućuju na dublji analitički tretman“. Pjesnik piše kako je sanjao da je beba koja sisa prst svoje mrtve drage, a književni kritičar može o tome reći tek da je to materijal za psihoanalitičara?!

G. Pavković, nakon svog tog balasta, na kraju piše jedan (svoj!) zaključak, toliko kratak da ga mogu na ovom mjestu navesti u cjelini: „Erotski dnevnik Laze Kostića žanrovski je usamljeno ostvarenje u

Foto: www.deviantart.net

G. Pavković, dakle, u svom zaključku *Dnevnik* Laze Kostića sagledava (isključivo) unutar konteksta srpske književnosti, naznačujući sličnost u pisanju različitih srpskih pisaca i Kostića i to na način hipotetički. To što g. Vasa Pavković tvrdi da postoje sličnosti između djela Kostića i Aćina, Simovića i Pajića, **bezrazložno** je, metodološki nekorektno i ostavlja neubjedljive utiske, ne samo u smislu odsustva analitičkih vrijednosti Pavkovićevog teksta, već je i estetski neadekvatno: g. Pavković je na korinama i u uvodu svoje knjige označen kao pjesnik („a pjesnici, je li, najbolje pišu o poeziji“), kao autoritet, čime je dobio slobodu da piše ne nudeći razloge, ali za čitaoca koji nije čitao njegovu poeziju ovi njegovi nepotkrijepljeni sudovi sugerišu samo neukusnu samohvalisavost i ostavljaju osjećaj zavora od rečenica ovog pjesnika. S druge strane, njegova druga tvrdnja o mogućnosti povlačenja paralela između *Dnevnika* i Kostićeve pjesme *Santa Maria della Salute* je balast, to je mogao zaključiti bilo koji čitalac ta

dva teksta, jer su izvjesne analogije među njim očevide, a kada g. Pavković takvo što napiše kao *zaključak* svog *eseja* o Kostiću, bez detaljne komparativne analize, bez elaboracije tih veza, onda je ta tvrdnja smisljena koliko i kosilica trave na Mjesecu.

STIHIJA BESMISLA

Već poslije ovog prvog teksta o Kostiću postaje jasno zbog čega je g. Pavković onoliko potencirao da je njegova knjiga *zbirka eseja*. To njegovo vikanje je sasvim razložno, jer ovo što piše g. Pavković nema nikakve veze s esejima. To je još očiglednije na primjeru njegovog drugog eseja o Lazi Kostića.

„Prošlo je preko sto i šezdeset godina“ piše g. Pavković, „od ro-

eurozine
KPK Beton je član Eurozine medijske mreže

denja Laze Kostića. I devedeset pet od njegove smrti. Bibliografija radova o njemu i njegovom delu konstantno se uvećava i obimom, raznovrsnošću i kvalitetom, čini mi se, premaša bibliografiju o bilo kojem drugom srpskom pesniku.

O Lazi Kostiću pisali su najznačajniji srpski kritičari i izučavaoci književnosti - Ljubomir Nedić, Bogan Popović, Jovan Skerlić, Slobodan Jovanović, Isidora Sekulić, Todor Manojlović, Anica Savić-Rebac, Milan Kašanin, Dragiša Živković, Zoran Mišić, Miodrag Popović, Svetozar Petrović, Petar Milisavljević, Svetozar Brkić, Žarko Ružič... Njime su se bavili pisci - Jaša Ignjatović, Simo Matavulj, Veljko Petrović..."

„Delo Laze Kostića je i danas podsticaj za mlade pesnike, pisce, kritičare i čitaoce. A život Lazin i njegova pesnička karijera priča su za sebe..." I onda Pavković prepričava biografiju i bibliografiju Laze Kostića... Nakon toga slijede (još!) tri i po stranice navođenja misli koje su o Lazi Kostiću i njegovoj poeziji ispisali ljudi koji nisu Vasa Pavković, tj. slijede misli Ljubomira Simovića, Ljubomira Nedića, Jovana Skerlića, Milana Kašanina, Veljka Petrovića, (i opet) Miloša Crnjanskog, Isidore Sekulić, Stanislava Vinavera, Zorana Mišića, (još jednom) Vaska Pope, Petra Milosavljevića, Miodraga Popovića, (i još jednom!) Vaska Pope.

Ako čitaoca zanima šta su to navedeni autori pisali o Kostiću neka pročita 17, 18, 19 i 20. stranicu Pavkovićevog *Stiha i smisla*. U zaključku kojega je pak napisao sam g. Pavković, jasno, opet, nema ničeg Pavkovićevog, osim pavkovićevskog: „Pančevo - Beograd (1991 - 2005)". G. Pavković je, dakle, utrošio cijelih 14 godina da bi popisao još jednom osnovne bio-bibliografske podatke o Lazi Kostiću, da bi iscitirao niz mišljenja najvećih autoriteta u srpskoj nauci o književnosti o Lazi Kostiću, da bi još jednom napisao ono književnokritičko opće „među javom i med snom" mjesto, da bi objasnio, uzgred kazavši, da je Laza uspio s jezikom ono što je i *želio* i da je zato dobar pjesnik, i da bi napisao svoju listu („toplo preporučujem") Lazinih pjesama, svoju top-listu Kostićeve poezije! Dakle, 14 godina je g. Pavković pisao ovaj svoj „esej", ovaj mozaik citata koji ispodprosječno inteligentan srednjoškolar može sastaviti za nekoliko sati uz pomoć interneta, ako ne podjednako dobro, onda sigurno mnogo bolje.

U ova dva navedena „eseja" očituje se „način mišljenja" i „naučni postupak" koji g. Pavković primjenjuje cijelim tokom svoje

„zbirke eseja". To je jedan prepričavački metod, metod stalnog i iritantnog navođenja tuđih misli i, još iritantnijeg, patetičnog pisanja općih mjesta o poeziji, o književnosti, o životima velikih pjesnika, metod prepričavanja života i pjesama kanonskih i nekanonskih pjesnika. Pisac *Duše i oblika* je pisao kako je od Montene osnovna oznaka eseja pojmovna novost: ne samo uvođenje novih pojmova, već davanje novih značenja postojećim pojmovima, a eseji g. Pavkovića podjednako istrajno ne ispunjavaju nijedan od ova dva vida novosti. Eseji g. Pavkovića, njih 36, pretenduju da budu enciklopedijski. I to je osnovna kontradikcija ove knjige: ono što je esej proturječno je enciklopedijskom članku, novost koju traži žanr eseja sasvim je suprotna općem mjestu koje je odlika enciklopedije. Enciklopedijski esej je *contradictio in adjecto*. Tako je sam g. Pavković sasvim pogrešno shvatio žanrovsku pripadnost knjige koju je napisao, i zato njegovi tekstovi u *Stihu i smislu* mogu biti podvedeni pod pojam eseja samo ukoliko taj pojam podvedemo pod navodnike; ne samo zato što su njegovi „eseji" pretrpani tuđim mislima i općim mjestima, već upravo zato. Stihija tih općih mjesta i dosadnih, dosadno datih, bio-bibliografskih podataka, je stihija besmisla i ova knjiga bi se, bez mnogo pretjerivanja, mogla nazvati Vikipedijom srpske književnosti.

NACIONALISTIČKI HOLIZAM

Ono što, međutim, razlikuje ovu knjigu od *Vikipedije* jesu, nerijetki, subjektivni, pa i ispovjedni, intimistički, pasaži Vase Pavkovića, koji osjećajući se kao pjesnik vjeruje da ima pravo pisati i tako, ispovjedno, „pjesnički". Primjer: „S Raičkovićevom poezijom susreo sam se", piše Pavković na 99 strani, „kao i drugi, još u osnovnoj školi. Tada sam mislio da je reč o klasičnom pesniku koji odavno nije živ. I zapanjilo me je, možda prvi put u lektirskom dodiru s pesmama o starom Guriji, saznanje da je pesnik živ. Sve je to za moju dečaku pamet bilo neobjašnjivo".

Neobjašnjivo je zašto autor piše **ovakve** rečenice, sasvim lične i spoznajno nevrjedne, u jednoj knjizi koja pretenduje da je ozbiljna, u smislu analitike i ukusa; neobjašnjivo jer je g. Vasa Pavković pjesnik („a pjesnici najbolje pišu o poeziji") i ne bi trebalo da je dječake pameti.

G. Vasa Pavković piše o srpskoj književnosti da bi rekao štogod o srpskoj književnosti, i još manje o književnosti. On piše, pretjera-

no hvaleći; piše o pjesnicima, prepričavajući njihove biografije i bibliografije, prepričavajući bibliografije o njima i tuđe sudove o njima. Pavković piše sve to samo da bi na kraju svojih „eseja" napravio poentu u kojoj će biti rečeno kako je g. Tajitaj pjesnik i „jako značajan za razvoj srpske književnosti". U tom smislu g. Pavkoviću nije toliko ni stalo do poezije ijednog od pjesnika o kojima govori, što će reći da mu nije stalo ni da je razumije kao takvu, kao njihovu, jedinstvenu, kod kojih i jeste ona jedinstvena, već je prevashodno koristi kao povod da bi sugerisao kako je taj pojedinačna poezija samo emanacija Srpske poezije: *pogled na poeziju* g. Pavkovića jeste nacionalistički holizam. Time ne želim reći da on hvali samo one pjesnike koji promovisu svojim pjesmama konzervativne srpske vrijednosti, ne: on to ne radi. Ali on bilo kojeg pjesnika, ma kakve vrijednosti zagovarao, toleriše, sve dok je taj pjesnik „srpski". Tako on pišući o Daviču, na primjer, stalno potencira srpskost ovoga pjesnika, a o njegovoj poeziji jedva da ima šta i reći: u oba svoja „eseja" o Daviču g. Pavković ponavlja, od riječi do riječi, jedne te iste anegdote.

Razumljivo je što će neki čitaoci ovog mog teksta, videći da nisam navodio bilo kakve pozitivne strane Pavkovićevog knjige, pomisliti da sam itekako „nepriistrasan". Nije da u ovoj knjizi nema zanimljivih misli. Ima. Tu postoji nemali broj misli Crnjanskog, Vinavera, Vaska Pope, Jovana Hristića itsl, o književnosti. Pisati, međutim, o vrijednim zapažanjima autora *Stiha i smisla* značilo bi izmišljati ta vrijedna zapažanja.

Na koricama njegove knjige piše: „Ako verujete, kao autor knjige *Stih i smisao*, da o poeziji najbolje pišu upravo pesnici, ovo je knjiga za vas." Ja bih na kraju mogao reći samo: nemojte vjerovati. Ali neću. Naprotiv, pomisliću da je autor ove korične mikrorecenzije možda bio ironičan pa je pod ovim „pjesnicima" mislio na sve one koji nisu g. Pavković, a koje g. Pavković citira neumjeren, toliko da bi se za sadržaj sadržaj ove knjige moglo reći: ono što o poeziji pišu pjesnici koji nisu g. Pavković. Ovo, dakle, jeste knjiga za vas, ako ste u stanju tolerisati dječake rečenice g. Pavkovića i ako volite (vikipedijske) zbirke misli srpskih pjesnika o srpskoj poeziji ■

Integralni tekst Harisa Imamovića možete pročitati na www.sic.ba i u rubrici Javni radovi

antiCEMENT

Piše: Goran Cvetković

NALIČJE SAMOSTALNOSTI

Let iznad kosovskog pozorišta, Quendra-multimedia iz Prištine, gostovanje u CZKD-u

Ima jedna rečenica u Sterijinim *Rodoljupcima* koju izgovara jedan od nacionalno zagriženih likova, spreman da za *srpsku stvar* gurne sve u propast, sve sem svoje lične komocije. Kad ga drugi opominjuće podsećaju da treba da razmisli da li je u redu voditi tako agresivnu politiku protiv komšija Mađara, u burnim revolucionarnim previranjima iz 1848. godine, on kaže: „Sad je vreme raditi, a kad se radi, nije vreme da se misli!" Dakle, u žaru *oslobodilačke* nacionalne akcije nije bitno šta je ispravno sa šireg, moralnog i ljudskog stanovišta. Pod ovom parolom mnogo je zla počinjeno u istoriji sveta, a pogotovo poslednjih dvadesetak godina, u nama blisko vreme nacional-patriotskih euforija. Retki su bili glasovi koji su iz medija umetnosti – knjiga, časopisa, sa izložbi i, pogotovo, sa pozorišnih scena i filma – podsećali na posledice Sterijine rečenice o *izlišnosti* kritičkog mišljenja kad se radi na tako važnoj akciji kao što je *nacionalna stvar*.

Jeton Neziraj, dramski pisac i pozorišni poslenik iz Prištine, opredelio se da stalno podseća sve one koji misle da je vreme kritičkog mišljenja prošlo samim tim što je Kosovo osvojilo samostalnost i međunarodnu podršku, što postaje država i time ostvaruje vekovni *nacionalni san*. Već od prvih svojih predstava, koje je ostvarivao u saradnji sa sličnomišljenicima iz celog regiona, naročito sa produkcijskim kućama u Beogradu, Skoplju i Tirani, Jeton Neziraj ispituje drugu stranu *pobede*, u kojoj se danas masovno uživa u njegovoj matičnoj sredini, tražeći i otkrivajući ona slaba mesta koja imaju svi ljudi na vlasti. Neziraj se grohotom smeje potkupljivosti, brutalnosti, nedoučenosti, neznanju... vođa nacionalne revolucije i države u osnivanju, Kosova, i to baš tada kad se to dešava. U Srbiji postoje kritički komadi o domaćim vlastima i nacionalnim mitovima, ali čak i najbolja dela u tom nevelikom opusu govore o prošlosti, doduše neposrednoj, kao što su kritički komadi o ubistvu Zorana Đinđića, ili preispitivanju rata u Hrvatskoj i Bosni, koje se prikazuje i na filmu. Ali ne postoji nijedno delo koje govori o sadašnjoj vlasti, njenim nadmenostima i nepodnošljivim prevarama.

Predstava *Let iznad kosovskog pozorišta* ima zgodnu priču koja već sama sobom govori šta je u pitanju: preispitivanje nacionalne euforije. Radnja ove predstave je smeštena u Narodno pozorište gde se po nalogu nekog sekretara za kulturu priprema pozorišni komad koji treba da bude prikazan na dan svečanog proglašenja nezavisnosti Kosova. Kako se ta predstava priprema, šta treba da bude sadržaj te *svečane*

predstave, ko će igrati a ko će gledati, kako će se uklopiti još uvek nepoznati govor predsednika Vlade i, uopšte, trenutak kada će se izvesti – sve je to tema za preispitivanje i ismejavanje. Taj sekretar je, naravno, nadmen, polupismen i potpuno neobavešten o pozorištu, a glumci i reditelj sujetni i skloni ulagivanju. Nižu se briljantne scene sastavljanja te groteskne predstave, koja, naravno, mora da bude nakrcana nacionalnim obeležjima, ali zbog zapadnih sila ne sme da bude nacionalistička, pa se imaju pevati takve a ne onakve pesme, pa likovi moraju da budu malo sladunjavi, malo herojski, malo skromni a malo neustrašivi i odvažni. Tu se upliću lični motivi izvođača i korumpiranog sekretara koji predstavlja celu vlast. Budžet za predstavu je ogroman ali završava na nekim sasvim drugim mestima, naravno bez honorara za glumce, jer, zaboga, to je *nacionalna stvar*.

Glumci u ovoj predstavi su uvereni u smisao svog kritičkog i umetničkog stava, igraju sa srcem i sa inteligencijom, podjednako i do kraja. Prednjači bard skopskog albanskog pozorišta, Bajruš Mjaku. Videli smo ga posle velike uloge koju je imao u predstavi *General mrtve vojske* po romanu Ismaila Kadareu u režiji Dina Mustafića, i posle nastupa u predstavi *Patriotik hipermarket* po tekstu Jetona Neziraja i Milene Bogavac u BITEF Teatru. Zajedno s njim, značajnu rolu kritičke umetnosti i odgovornosti, odigrali su mladi glumci Adrian Morina, Anisa Ismaili, Adrian Aziri i Ernest Meazogu. Svi su pokazali prodornost i rešenost da se ozbiljno poigraju tabuiziranim visokoparnim nacionalnim temama. Muziku na sceni izvelo je dvoje mladih Italijana: violinistkinja Suzana Tognella i harmonikaš i kompozitor Gabrielle Marangoni. Izveli su je moderno, ubedljivo i virtuozno. Dramaturg predstave je Ilir Gjocaj a koreograf Artur Kugeleelj. Kostimograf i scenograf je Suzana Majer Staufen, koja je napravila slikovitu rešetku koja dolazi do izražaja u finišu predstave. Rešetka pada pred glumce onda kada kada je slavje na vrhuncu. Tako se trijumfalni kraj ove svečane predstave, sa mnoštvom šarenih balona koji padaju zajedno sa rešetkom, pretvara u zaslađeni zatvor za slobodu i umetnost.

Predstava je prikazana u poslednjih nekoliko dana: premijerno u Prištini 5. decembra, potom u Skoplju i u Tirani. Svuda je, baš kao i u Beogradu, pobrala veliki apaluz i priznanje. Sreli smo se sa ozbiljnim političkim pozorištem, punim vesele radosti prepoznavanja i ismevanja gluposti vlasti i njene birokratske nasilnosti.

Bravo! Dodite nam opet ■

BETONJERKA MESECA

Neznanje mi je došlo glave. Nisam znao da je korupcija protivzakonita.

Miroslav Mišković

ARMATURA

Pišu: Milivoj Bešlin, Srđan Milošević,
Olivera Milosavljević

ISTORIJA I POLITIKE ISTORIJE: NAUČNO ZNANJE VS. UPOTREBA PROŠLOSTI

Intelektualne elite su bile ključni činilac konstituisanja nacionalne svesti i ideologije političkog nacionalizma u Evropi XIX veka. Postoji mnoštvo dokaza za prvorazrednu ulogu intelektualaca kako u generisanju tako i u diseminaciji nacionalističkih ideologija i doktrina mladih evropskih nacija. Zbog toga je rečeno da je u devetnaestovekovnoj Evropi ne giljotina, već doktorat d'état postao glavno oruđe i simbol moći novostvorene ideologije nacionalizma. Među intelektualcima su posebno važnu i zapaženu ulogu igrali književnici, pesnici, umetnici, istoričari, kojima je bio poveren uzvišeni zadatak da kreiraju, utemeljuju i učvršćuju imaginativno osećanje istorijskog zajedništva određene etničke skupine. Legitimacijska osnova na kojoj su oni vršili nacionalnu homogenizaciju bila je prošlost, koja je upotrebljavana, modifikovana u slavni, epski i herojski narativ o neprolaznosti i veličini vlastitog etnikuma. Način na koji je istorija (re)konstruisala nacionalnu prošlost imao je lako prepoznatljivu političko-ideološku funkciju u procesu stvaranja i snažnog samopotvrđivanja nacionalnih država. Todor Kuljić s pravom piše da „nova sadašnjica, koja otvara novu budućnost, uvek traži i novu prošlost. Nerazdvojiva povezanost prošlosti, sadašnjice i budućnosti je osnovna crta ljudske temporalnosti i istorijske svesti.“ Prošlost koje se trebalo sećati je veličala, glorifikovala i smeštala u večnost vlastitu naciju, jer je istorija zamišljena i razvijana kao instrument evropskih nacionalizama, tj. kao objekat nacionalističkih ideologija. Obrazovni sistemi su u Evropi XIX veka transponovali i pothranjivali etničku ideologiju nacionalizma, a književnici, jezikoslovci, istoričari su mitologizovanim načinom govora o prošlosti služili afirmaciji ko-

lektivnog identiteta, izabranih naslednika „naše“ slavne istorije. Gotovo bez izuzetka, u svim evropskim zemljama nacionalna istorija je veličala slavu i pobjedu svojih nacija i nametala ideju pokornosti njima, u formi lojalnosti koja ukida sve ostale oblike identifikovanja ili pripadnosti. Entoni Smit smatra da su umetnici evocirajući sećanje na „zlatna doba“ nacije, oživljavajući idealizovane heroje i mudrace imali mogućnost isticanja drevnosti i kontinuiteta nacije, njenog plemenitog nasleđa, te njene negdašnje slave ili tragike, čime se najefikasnije reafirmisao i rasprostirao nacionalni ideal. Upravo zbog toga je Erik Hobsbawm napisao da nacionalizam zahteva suviše mnogo verovanja u ono što očigledno nije tako.

Od navedenih procesa devetnaestovekovne Evrope, deli nas čitav XX vek. Dominantni tokovi evropskih istoriografija i ostalih humanističkih disciplina, uglavnom su se emancipovali od teškog bremena utilitarizacije nauke u ideološko-političke svrhe. Ali u perifernim i nerazvijenim društvima, kakva su balkanska, u kojima kritička svest nije nužno i podrazumevajuća karakteristika struke, istoriografija se do danas nije oslobodila te svoje pragmatične funkcije izgrađivanja i homogenizacije nacionalnog.

Istorijska nauka, čak i kada se stavljala u službu nacije, vere ili ideologije, retko je falsifikovala prošlost, izmišljajući i krivotvoreći (mada se, nažalost, i to ponekad dešavalo). Mnogo više od toga, historiografija je specifičnim odabirom tema, načinom njihove obrade, jezičkim formulacijama, tabuiziranjem određenih pitanja i, konačno, političkim angažmanom istoričara više na posredan način davala legitimitet određenom ideološkom narativu. Osim toga, preko obrazovnog sistema ona je uvek imala kanal za oblikovanje odnosa prema prošlosti, što se i danas čini u velikoj meri.

Odgovornost istorijske nauke za razvijanje racionalnog pogleda na prošlost proističe iz same suštine društvene uloge nauke kao delatnosti koja donosi naučna znanja o predmetu svog istraživanja. Ta odgovornost istorijske nauke je dvostruka: ona je dužna da istražuje prošlost, ali i da preispituje i sopstvene i „opšte“ predstave o prošlosti, ukazujući na odstupanja od onoga što su naučna znanja o minulim vremenima. Drugim rečima, jedan od važnih zadataka istorijske nauke jeste i da dekonstruiše istorijske mitove. Budući da je „pogrešno pamćenje prošlosti“ uvek u temelju kolektivnih identiteta, koliko je opasno da takve identitetske temelje svojim autoritetom legitimizuje, toliko je i važno da historiografija, uočivši iskrivljenosti i lažne predstave o prošlosti stvarnosti, na njih odgovori.

Među najčešćim problemima sa kojima se suočava historiografija kada je reč o „politikama istorije“ (a to znači – o problemima odnosa prema naučnom znanju o prošlosti u društvenom kontekstu – od obrazovnog sistema do javne „kulture sećanja“) jesu problemi istorijskih mitova i istorijskih stereotipa. Istorijski mitovi i stereotipi predstavljaju problem u onolikoj meri koliko prošlost služi kao legitimacija za savremene stavove i aktivnosti. Istorijski mitovi sadrže zaokruženu sliku nekog prošlog događaja, procesa ili fenomena, sastavljenu od čitavog niza manje ili više koherentnih stavova, od kojih nisu uvek i svi nužno pogrešni, ali uz dovoljno veliki broj iskrivljavanja (činjeničnih, vrednosno uslovljenih, nastalih usled nedovoljnog znanja i sl.) koja celu sliku čine pogrešnom. To su uglavnom kompleksne strukture čija dekonstrukcija predstavlja veoma zahtevan zadatak: rekonstrukcija konteksta u kojem se mit javlja, izvori na koje se mit oslanja, unutrašnja evolucija mita zavisno od novih političkih realnosti, upotreba mita i slično. Jedan od primera istorijskog mita, naučno uspešno dekonstruisanog, ali, uprkos tome, ideološki još uvek upotrebljivog, jeste kosovski mit. Međutim, ono što je u ovom kontekstu veoma važno istaći, jeste činjenica da se kosovskim mitom više niko ne može služiti kao osloncem za nauku. Nažalost, čitav niz drugih mitskih predstava o prošlosti tek čeka svoju naučnu dekonstrukciju. Drugi, samo na prvi pogled manje kompleksan problem predstavljaju stereotipi. Naime, stereotipi imaju jednostavniju formu: najčešće je reč o apodiktičnom generalizujućem sudu, koji se, kada je reč o nacionalnim stereotipima javlja u formi: „svi Srbi su...“, „svi Francuzi su...“, „svi Hrvati su...“ U različitim „politikama istorije“ na prostoru bivše Jugoslavije mitovi i stereotipi imali su jednu ulogu – izgrađivanje novih nacionalnih identiteta, a „politike istorije“ bile su zapravo deo „politike identiteta“.

Izgradnja novih država na teritoriji bivše Jugoslavije još jednom je pokrenula proces izgrađivanja novih identiteta koji bi dali legitimitet novouspostavljenoj stvarnosti. Zato je „politika identiteta“ koja je trebalo da omogući samodefinisanje nacije (pa i društva), u odsustvu vrednosti u sadašnjosti koje bi ponudila kao kohezioni faktor i određujuću tačku, potražila uporište u prošlosti.

Rat za srpski jezik i stravopis

Skupština Srbije usvojila je *Zakon o odbrani i zaštiti ugroženog srpskog jezika od tuđica svih rasa, vera i boja*, koji je predložilo Udruženje palacavih lingvista „Dvokraki jezik roda mog“. Predlog zakona pisao je jezikoslovac Mile Medić (uz sasluženje Miloša Kovačevića i Aleksandra Milanovića) u rodoljubnoj nameri da, nakon propasti projekta Velika Srbija, kad već nismo sačuvali srpske zemlje na okupu, bar sahranimo i u riznice uma pohranimo ovo malo jezika što nam je preteklo, te najveće tvrđave u kojoj već vekovima opstajemo i odolevamo mučkim napadima varvara i njihovih varvarizama, čak i kad ropčemo pod njihovim čizmama. Zakonom se zabranjuje upotreba stranih reči, izraza i srodnih jezičkih zaraza. Kršenje ovog zakona kažnjavaće se odsecanjem jezika, a pismenima će ovlašćeni državni dželat (zapravo glavoseča) otkariti i obe šake. Firme koje nose strana imena moraću da promene svoje nazive u roku odmah i sad. Tako će se trgovinski lanac „Maxi“ od sada zvati „Naj“, „Nikola's“ – „Nikolino“ (eventualno „Nidžino“), „Zara“ – „Žare“, „Replay“ – „Sviraj to ponovo“, „Greenet“ – „Nešto zeleno u toplom, crnom napitku brazilskog porekla“, „Tehnomanija“ – „Opsednutost veštinom“, „Dis“ –

„Vladislav“, „Mango“ – „Šljiva ranka“ (eventualno „Kruška karamanka“), „Pirana“ – „Riba zvana Ždero“, „Koka kola“ – „Koka nosilja“ itd. I mnogi drugi objekti, pojave i prikaze moraću da promene naziv. Palata Albanija postaje dvorac Južna Srbija, Jugoslovensko dramsko pozorište – Srpska pozorišna radnja, jugonostalgija – žal za propast, etika – ćeranija, stranac – nastranac... Pojedine grane medicine (zapravo lečologije) nosiće nazive: uvogrlonosologija, kožopolnologija, plućnologija, okologija, rakologija, dečjebolestologija, krvologija (nije ono što mislite) i sve u tom stilu (zapravo: na taj način). Upotreba reči „logos“ je dozvoljena u ovim složenicama, jer su stari Grci naša pravoslavna braća. Iz sličnih razloga ni klub „Idiot“ ne mora da menja ime, a i zvuči nekako srpski. Svi lekovi će promeniti imena, neki su već dobili nove nazive iz jezičke kovačnice koja radi u tri-četiri smene,

dok će ostali ex-medikamenti biti povučeni iz prodaje dok naši jezikoznalci ne smisle prave reči za nerspske novotarije-lekarije. U apotekama više ne tražite aspirin, već nebol; fervex je sada postao neprehlad u prahu, antibiotik – ubica na mrtvo, brufen – upalogas, bensedin – umirko,

trental – krvno kolo naokolo, diklofenak retard – vatrogasac zaostao u razvoju, hloramfenikol – hrana za oči, insulin – šećerko. Čuvari čistoće srpskog jezika izvjavaju se pacijentima (zapravo bolesnicima) koji će izgubiti život zbog nedostatka lekova, ali samrtnici moraju da shvate da je srpski jezik vredniji i važniji od svakog ko se njime služi (u bilo koje svrhe). Korisnici srpskog jezika su trošni, propadljivi i privremeni, a srpski jezik je večan.

Prvi korak u tom procesu je bio i najlakši i ogledao se u izgradnji novih simbola (praznika, zastava, grbova, naziva ulica i ustanova...) kojima je vladajuća elita sticala legitimitet uspostavljanjem pseudokontinuiteta sa zamišljenom prošlošću, preskačući i brišući iz nje sve „nepoželjne“ delove koji se po svom ideološkom ili (nad)nacionalnom karakteru, nisu uklapali u mitologizovanu sliku „poželjne“ istorije. Drugi korak je bio kompleksniji i podrazumevao je pretvaranje istorijske nauke, još jednom, u „patriotsku“ disciplinu koja ima samo pozitivne odgovore za novoizgrađivane „nas“ i samo negativne odgovore za, takođe novoizgrađivane, „druge“, i to ne samo na kolektivnoj ravni, opisa nacionalne prošlosti, već i na individualnoj, na ravni konstruisanja „novih“ biografija značajnih nacionalnih pojedinaca. Ovakva upotreba istorije je, u društvima kojima je nacionalizam vladajuća paradigma, nužna, jer „razlikovanje“ od „drugih“ čini samu suštinu njihovog identiteta. Politička (nacionalistička) konstrukcija prošlosti zato nema svrhu da pruži nova saznanja o njoj, već da konstruiše poželjnu sliku sadašnjosti kao „prirodnog“ poretka koji se, posle lutanja po „stranputicama istorije“, uspostavljanjem „kontinuiteta“ sa zamišljenom prošlošću, „vratio“ na svoje „pravo“ mesto. Zbog svega navedenog, istorijska nauka posredno govori i o sadašnjosti, jer „izbor“ koji se vrši iz prošlosti, identifikuje vred-

nosti koje se „traže“ za osnovu savremenog identiteta, posredno, legitimiteta trenutno vladajuće elite. Teži je slučaj kada se „politika identiteta“ ne upušta samo u „izbor“ iz mnoštva prošlih tradicija, već kada danas poželjne vrednosti, počinje i da učitava u njih, kao „oduvek“ prisutne, samo „stranim“ uticajima i (li) ideologijama zatomljene.

U nemogućnosti da sadašnjost prikaže kao „svetlu“, „pobedničku“ i „veliku“, „politika identiteta“ poseže za onim što se ne vidi, za prošlošću, i bez zazora, ali zato sa puno mašte i nimalo obzira prema znanju, sve te velelepne osobine pripisuje naciji u istoriji. Ovakva iracionalna slika prošlosti uvek ima sasvim racionalne pobude i sasvim prizemne ciljeve: oblikovanje javnosti u poželjnom pravcu i njenu homogenizaciju, radi lakšeg uspostavljanja vlasti nove elite nad masom i njeno „prirodno“ prihvatanje bezrezervnog podaništva „u ime“ uzvišenog i ekskluzivnog „identiteta“ ■

Tekst je nastao u sklopu projekta „Ka razvijenoj demokratiji“, koji organizuje KPZ Beton uz podršku Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu.

Sadržaj ovog teksta isključiva je odgovornost autora teksta i ni na koji način se ne može smatrati da odražava gledišta Kraljevine Norveške.

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Haris Imamović

MEŠANCI

(pjeva Nikola Pejaković Kolja)

Mešanci su preuzeli stvar,
ruše sistem i stvaraju dar-mar.
Rasturaju po pitanju tiraža,
sve veća je blamaža
biti čist poput nas.

Mešanci su ukrali moj bend.
Mešanci su federalni trend,
a mi smo gurnuti u ilegalu.
Na kom srpskom portalu
naći bazu i spas?

O, mešanci,
seks vam je u šaci,
al' zašto da se baci?
Ma ostavite nešto i za nas.
Mešanci, Srbi a Bošnjaci,
budite ortaci, pa smanjite taj gas!

Mešanci - sa našim curama.
Mešanci - u svim strukturama.
Od najamnoga rada pa do sporta,
mešanac *ante portas*,
njihov dolazi čas!

Nemaju njive te perspektive,
armiran Beton jebe nas sad.
A snovi lebde, između negde,
na pola puta Zagreb - Beograd.
Nastupa era dece iz miksera,
iz srpske kože može se sad.
Rapidno stasa hibridna klasa,
na relaciji Sarajevo - Beograd ■

lirika u toke

Piše: Predrag Lucić

VOLEO ME JEDAN VLADIKA

(iz vranjanske eparhijske pesmarice)

Voleo me jedan vladika,
Kaže: „Znaš šta pravi vernika?
Nit' moleban nit' liturgija,
Već vladike tvoga burgija.“

Paho, Paho, Pahomije sve
Grehe skida kao pelene.
Beži, beži, Pampers peleno,
Ne napaljub lice svešteno!

Deca bušna, nevin vladika,
Svaka štiti ga politika,
Mili Bože, znat bih voleo
Na Oplencu kog je opleo.

Paho, Paho, Pahomije sve
Uz blagoslov radi države,
Dođi, dođi, zemljo Srbijo,
Popa bi te celu ljubio ■

BLOK BR. V

Autor: Wostok

MITA KOMBAJN

KO SE NIJE RODIO, TAJ IMA
SREĆE KO DA JE JEJO KO-
KOŠJA GOVNA KAD JE BIO
MALI. TAJ JE LUD I PROST
OD SREĆE, TO TI JA KAŽEM
NAJBOLJE DA SE ČOVEK NI-
KAD NE RODI.

ONA ME RODILA ZATO ŠTO
JE OTAC TEO... A ŠTA JE
OTAC KRIV? ON JE TEO DA
ME IZVEDE U SVET, DA VI-
DIM ŽUDA, I KAKO LJUDI
NA MESEC LETU.

E, PONEKAD MRZIM SVOJU
MAJKU, A NITI JE ZNAM,
SIROTIĆU. PA MI POSLE DOĐE
KRIVO. ŠTO MI MATI KRIVA?

A TO NE BI VIDO DA ME
OTAC NE NAPRAVI I MATI ME RODI.
I ŠTO DA SE LJUTIM NA NJIH?
PIJEM VINO I PUN SAM SREĆE.

